

بررسی سطح و تیپولوژی مشارکت مردمی در تعاونی‌های روستایی مطالعه موردی استان همدان

موسی اعظمی¹، حشمت اله سعدی¹، کریم نادری مهدی¹، سعید کریمی²

چکیده

این مقاله به بررسی ماهیت و تیپ‌شناسی مشارکت گروه‌های مختلف دخیل در امور تعاونی‌های روستایی استان همدان می‌پردازد. از این جهت که تعاونی‌های کشاورزی هنوز فعالیت غالب در برنامه‌های مشارکتی توسعه روستایی استان محسوب می‌شوند، لذا مشارکت مردم در این تعاونی‌ها مورد توجه قرار گرفت. در انتخاب تعاونی‌های مورد مطالعه نوع تعاونی و ماهیت مشارکت مردم مورد بررسی قرار گرفت. سه تعاونی متفاوت در سه شهرستان استان همدان برای انجام این پژوهش انتخاب و مطالعه شد که شامل دو تعاونی تولید کشاورزی و یک تعاونی منابع طبیعی بود. "مشارکت" به‌عنوان فرآیند مداخله مردم محلی و کارکنان دولتی در فعالیت‌هایی با هدف بهبود امور اقتصادی روستائیان دیده شد. سطح مشارکت مردم از طریق اینکه چه میزان مردم یا اعضای هر تعاونی در فعالیت‌های انجام شده حضور فعال داشته‌اند نیز بررسی شد. به‌منظور افزایش روایی و پایایی یافته‌های پژوهش هر دو روش کمی و کیفی جمع‌آوری اطلاعات پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. اطلاعات لازم از طریق روش‌های مختلف نظیر پیمایش، مشاهده مستقیم، مشاهده مشارکتی، مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی، بحث‌های گروهی و مشارکتی و مصاحبه با افراد کلیدی جمع‌آوری گردید. به‌طور خلاصه می‌توان گفت که این تعاونی‌ها به مردم محلی (اعضا) فرصتی داده تا در تقویت معیشت خانواده و توسعه و بهبود وضع روستای خویش مشارکت داشته باشند هر چند این حضور در مراحل اولیه تاسیس و شکل‌گیری تعاونی‌ها یعنی طرح مسئله و مشکل‌یابی، طراحی و برنامه‌ریزی خیلی فعال نبوده و تصمیمات توسط گروه‌های خاصی اتخاذ می‌شده ولی در مراحل اجرایی و عملیاتی تعاونی مشهودتر و واقعی‌تر بوده و مشارکت در کنترل و نگهداری تعاونی نیز محدود بوده و هنوز تصمیم‌گیری‌ها در این خصوص توسط عده‌ای محدود و بانفوذ صورت می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: توسعه روستایی، مشارکت مردمی، تعاونی‌ها، تعاونی‌های روستایی

مقدمه

این پژوهش با هدف کلی بررسی فرآیند مشارکت مردم در تعاونی‌های روستایی اجرا شد. به تبع آن سؤال عمده تحقیق نیز این است که مردم محلی در مقایسه با کارکنان دولتی چگونه و در چه مراحل یا فعالیت‌هایی از چرخه مشارکت در پروژه تعاونی حضور داشته‌اند؟ با هدف شناخت عمیق‌تر موضوع مشارکت مردمی مطالعاتی در گذشته صورت گرفته که نتیجه آن ارائه تعاریف و طبقه‌بندی‌های مختلفی از آن بوده است که این فعالیت‌ها در تمامی مقوله‌های مشارکت اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی بوده است. در سطح جهانی مطالعات گسترده‌ای خصوصاً در نیم قرن پیشین در توسط افراد مختلفی صورت گرفته است. از جمله می‌توان به کارهای کوهن و آفهاف (1977)، اوکلی و همکاران (1984، 1991 و 1999)، پرتی (1995)، وایت (1996)، آگاروال (2001) و مانور (2001) اشاره نمود. همچنین سازمان‌های بین‌المللی متعددی نظیر بانک جهانی، فائو، برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP) در رابطه با توسعه مشارکت مردمی مطالعات و اقدامات مهمی انجام داده‌اند.

در ایران نیز تاکنون مطالعات وسیعی در رابطه با موضوع مشارکت مردمی صورت گرفته است: پوربهبی (1366)، در پروژه خود به بررسی مشارکت مردمی، شیوه و تحقق آن در امور کشور پرداخته و نتایج پژوهش وی دلالت بر رابطه مستقیم مشارکت با متغیرهای انگیزه، آگاهی از عملکرد صحیح اجرایی سازمان‌های دولتی و کاهش فضای بورکراسی دارد. عفتی (1371)، ضمن بررسی عوامل مشارکت روستاییان در طرح‌های توسعه روستایی در بخش مرکزی شهرستان قوچان تلاش کرده تا در قالب یک پژوهش جامعه‌شناختی، تبیین عوامل موثر در مشارکت یا عدم مشارکت روستاییان در طرح‌های توسعه روستایی که دولت در طی پنج سال گذشته قبل از اجرای پژوهش اجرا کرده در منطقه مورد نظر بپردازد. محمودیان (1371)، میزان و علل مشارکت روستاییان در طرح‌های عمرانی در دهستان پشتکوه سمنان را بررسی نموده است. وی شاخص مشارکت را در چهار سطح، تصمیم‌گیری، اجرا، تعمیر، نگهداری و ارزشیابی بررسی کرده است. در همین

بررسی منابع موجود مرتبط با توسعه روستایی نشان می‌دهد که سه موضوع در شرایط کنونی از اهمیت خاصی در این فرآیند برخوردار هستند: دانش بومی، تمرکز زدایی دموکراتیک و مشارکت مردمی. توسعه روستایی زمانی محقق می‌شود که دانش بومی به‌وسیله دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان توسعه مورد توجه قرار گیرد. هر برنامه توسعه روستایی زمانی موفق‌تر خواهد بود که مردم محلی، تشکلهای و سازمان‌های غیردولتی محلی در تمامی مراحل آن از ابتدا تا انتها خصوصاً در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی آن ایفای نقش نمایند.

امروزه صاحب‌نظران توسعه به این باور رسیده‌اند که تنها مردم بومی می‌توانند مشخص نمایند که توسعه مناسب محلی چیست، دارای چه قسمت‌ها یا مراحل باید باشد، و چه راه‌هایی بایستی جست و به کار بست تا نوع خاص و مطلوب توسعه قابل دسترسی باشد. نکته قابل توجه این است که بسیاری از پروژه‌ها نظیر پروژه‌های حفظ و احیاء منابع طبیعی به دلیل ماهیت آن‌ها که بلند مدت هستند طبیعتاً بایستی از طریق فرآیندهای مشارکتی به مرحله اجرا درآیند.

برای افزایش مشارکت مردم در برنامه‌ها و پروژه‌های توسعه قبل از هر چیز ضروری است که توجه کافی به این مبذول شود که چگونه، با چه کیفیتی، و در چه سطحی امکان مشارکت مردم در آن‌ها وجود دارد. در این خصوص مهم‌ترین سئوالاتی که مطرح است این است که چگونه مردم در فعالیت‌های توسعه مشارکت می‌نمایند؟ آیا آن‌ها فعالانه مشارکت می‌نمایند؟ اگر جواب منفی است، چرا آن‌ها فعالانه مشارکت ندارند؟ در چه مراحل آن‌ها امکان، توان، و یا فرصت مشارکت دارند؟ و چه میزان مشارکت آن‌ها اثر بخش و مفید بوده است یا به عبارتی چه نتایجی از مشارکت آن‌ها حاصل شده است؟ یافتن پاسخ مناسب برای این سئوالات می‌تواند نه تنها کمک شایانی به ارتقاء و بهبود پروژه‌های موجود و در حال اجرا توسعه روستایی بنماید بلکه می‌تواند تجارب ارزشمندی را از این پروژه‌ها برای پروژه‌های جدید نیز نماید. پژوهش حاضر در راستای پاسخ‌گویی به بخشی از پرسش‌های فوق به مرحله اجرا درآمده است.

بررسی فعالیت‌های توسعه روستایی و مشارکت مردم در این فعالیت‌ها در روستاهای آذربایجان شرقی پرداخته و روستاها را برحسب برنامه‌های توسعه روستایی انجام شده و شرایط توسعه‌ای به سه دسته روستاهای مرفه، روستاهای متوسط و روستاهای فقیر تقسیم‌بندی کرده است و برای مشارکت چهار سطح آگاهی، تصمیم‌گیری، همکاری و رضایت مد نظر گرفته است.

تقوی (1378)، به بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر مشارکت روستاییان در طرح‌های منابع طبیعی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان بویراحمد پرداخته است. وی مشارکت را در 6 سطح، طرح مسئله، تصمیم‌گیری، اجرا، بهره‌برداری، حفظ و نگهداری طرح-های منابع طبیعی بررسی کرده است. همچنین در منطقه‌ای دیگر شاعری (1378)، به بررسی عوامل موثر در جلب مشارکت دامداران در ساماندهی دام از جنگل-های شمال پرداخته است. خاتون آبادی (1378)، مشارکت را فرآیند ایجاد رابطه بین انسان و پدیده‌های پیرامون او می‌داند به نحوی که حذف رابطه انسان موجب تغییر در کمیت و کیفیت رخدادهای پدیده‌های مرتبط با او می‌گردد. هم‌زمان با او علوی‌تبار (1378) پروژه تعیین الگوهای مشارکت شهروندان در جامعه مردم سالار را در کل کشور انجام داده و مشارکت واقعی را مبتنی بر سه ارزش اساسی در جامعه، سهم کردن مردم را در قدرت، شایسته دانستن مردم در جهت اداره امور و شکل‌گیری مشارکت خود جوش در قالب نهادهای مدنی می‌داند. قاسمی (1380)، به بررسی عوامل اجتماعی، اقتصادی موثر بر میزان مشارکت روستاییان در طرح‌های عمرانی بخش مرکزی شهرستان کاشان پرداخته است او شاخص مشارکت را در چهار سطح آگاهی، تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی، اجرا و همکاری و رضایت بررسی کرده است.

مواد و روش‌ها

در این بررسی ابتدا با توجه به ماهیت مشارکت مردم و نوع تعاونی‌های انتخابی، چهار مرحله به‌عنوان مراحل اصلی چرخه مشارکت شامل: طرح مسئله و شناسایی مشکل، برنامه‌ریزی (تصمیم‌گیری) پروژه،

سال محسنی تبریزی (1371)، در پروژه خود به بررسی زمینه‌های مشارکتی روستائیان و ارتباط آن با نظام ترویج و آموزش پرداخته است.

کلانتری (1372)، ضمن بررسی عوامل موثر در مشارکت روستاییان در روستاهای یزد با هدف قرار دادن توسعه اجتماعی و مشارکت مردمی به‌عنوان راهبردی برای تسریع روند توسعه و روند توسعه روستایی تلاش نموده، تا میزان ارتباط بین مشخصات کمی و کیفی روستاییان و مشارکت مردم را بررسی نموده و تاثیر وضعیت اقتصادی-اجتماعی روستاها را برای جلب مشارکت آنان مشخص نماید. حسین‌پور (1372)، به بررسی ضرورت مشارکت و تعیین نیازهای آموزشی روستائیان دامدار ورای حفاظت خاک و آبخیزداری در حوزه آبخیز رودخانه هزار شهرستان آمل پرداخته که نتایج این بررسی نشان می‌دهد که متغیرهای آگاهی مردم از محتوا و اهداف برنامه‌ها و ضرورت‌های دوره‌های آموزشی و ترویجی با میزان مشارکت مردم در حفاظت از خاک دارای رابطه معنی‌داری هستند.

مقدم (1375)، به بررسی رابطه دو جریان مشارکت و توسعه در سطح روستا پرداخته و موضوع اصلی تحقیق اینگونه انتخاب شده تا اثرات و عملکرد آن-ها در روستاها مورد مطالعه قرار گیرد. سعدی (1376) به بررسی نقش سازه‌های ترویجی در جلب مشارکت کشاورزان در کنترل انبوهی سن‌گندم، IPM، استان‌های همدان و کرمانشاه پرداخته و ضمن اشاره به پیش‌نیازهای مشارکت معتقد است که دستیابی به مشارکت فعال و همه‌جانبه روستاییان در هر طرحی نیازمند فراهم نمودن شرایطی است. ایروانی و قلی‌نیا (1376) به بررسی ضرورت مشارکت ملی در توسعه روستایی و کشاورزی پرداخته و معتقدند که منشاء مشارکت حقیقی، نوعی خود آگاهی جهت رسیدن به خود اتکایی فردی و اجتماعی است که در نتیجه آن ابتدا فرد خود آگاه می‌شود و به نقاط قوت و ضعف خود و دیگران پی می‌برد و نظامی بر اساس تبادل بهره با دیگران ترسیم می‌کند و در عمل اجرا می‌نماید.

شکوری (1377)، در پژوهش خویش تحت عنوان سیاست‌های توسعه روستایی بعد از انقلاب ایران به

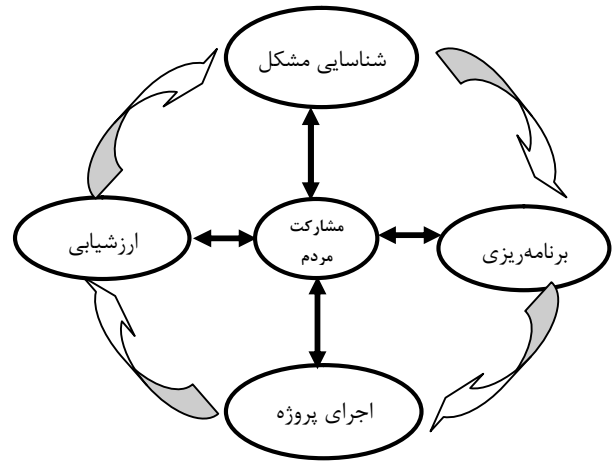
در مطالعات میدانی جامعه مورد مطالعه شامل اعضای فعال تعاونی‌های مورد مطالعه بود که از تعاونی تولید روستای شوشاب 41 نفر عضو فعال و از تعاونی تولید روستای طاسران 54 نفر عضو مورد پرسش قرار گرفتند. لازم به ذکر است که در مورد تعاونی منابع طبیعی به دلیل فقدان فعالیت جمعی مشارکتی پایدار کار میدانی یا پرسش‌گری صورت نگرفت. نتایج حاصل با استفاده از نرم افزار SPSS و تجزیه و تحلیل کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج و بحث

در این قسمت خلاصه نتایج حاصله مربوط به هر تعاونی به تفکیک مورد بحث قرار می‌گیرد. در این رابطه در ابتدا اطلاعاتی اجمالی در مورد هر تعاونی ارائه و سپس فرآیند مشارکت گروه‌های مختلف در فعالیت‌های مختلف تشریح می‌گردد.

تعاونی شماره (1) - تعاونی تولید روستای شوشاب ملایر
دفتر این تعاونی در روستای شوشاب واقع در 12 کیلومتری شهر ملایر واقع شده است. این تعاونی در سال 1369 به‌عنوان تعاونی تولید کشاورزی ثبت گردید و شروع کار تعاونی با 27 نفر عضو از روستای شوشاب بوده و بقیه اعضا نیز بعداً از همین روستا و روستای مجاور جذب تعاونی گردیدند. اکثریت افراد عضو در همان سال - های اولیه به عضویت تعاونی در آمده و توسعه کمی عضویت تعاونی چندان در سال‌های بعدی گسترده نبوده است. به‌عبارت دیگر، با همان اعضای اولیه فعالیت‌ها آغاز و ادامه یافته و در طول عمر تعاونی در فعالیت‌های اجرا، حفظ و نگهداری تعاونی نقش داشته‌اند. البته سطح مشارکت افراد در فعالیت‌ها یکسان نبوده و برخی اعضا صرفاً عضو اسمی بوده و نقش موثری نداشته‌اند. در حالی که برخی دیگر مشارکت فعال دارند. آن‌ها با تشکیل مجمع عمومی اعضای هیئت مدیره و مدیر عامل برای هر سه سال انتخاب نموده که ساختار تصمیم‌گیری تعاونی در شکل 2 نشان داده شده است.

اجرای پروژه، و ارزش‌یابی نتایج و نگهداری تعاونی در نظر گرفته شد. موارد فوق به‌عنوان چهار مرحله اصلی اکثر مدل‌ها یا چرخه‌های عرضه شده برای مشارکت مردمی مطرح گردیده‌اند (شکل 1).

شکل 1: مراحل مختلف چرخه مشارکت مردمی در پروژه‌های توسعه روستایی

میزان مشارکت مردم با تعیین و شناخت این‌که چقدر افراد مختلف دخیل شامل کارکنان دولتی، مردم محلی، و رهبران محلی در تعاونی‌های مورد مطالعه مشارکت داشته‌اند بررسی شد. در انتخاب پروژه‌های مورد مطالعه نوع پروژه و ماهیت مشارکت مردم توجه قرار گرفت. استان همدان به‌عنوان یک منطقه مناسب برای انجام این پژوهش مورد توجه قرار گرفت و از میان تعاونی‌های مختلف روستایی فعال سه تعاونی متفاوت در سه شهرستان استان همدان برای انجام این پژوهش انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفت، که شامل دو تعاونی تولید کشاورزی از شهرستانهای ملایر و کبودرآهنگ و یک تعاونی منابع طبیعی از شهرستان رزن بود. از روش‌های مختلف کمی و کیفی جمع‌آوری اطلاعات نظیر: پرسشنامه، مشاهده مستقیم، مشاهده مشارکتی، مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی، بحث‌های گروهی، مصاحبه با افراد کلیدی و PRA جهت گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نظر استفاده گردید. در این رابطه چند سؤال عمده زیر مورد پرسش واقع شد: چه نوع مشارکتی اتفاق افتاده؟ مشارکت در مشکل‌یابی، برنامه‌ریزی، اجرا یا ارزشیابی و کنترل تعاونی؟ چه کسانی یا گروه‌هایی مشارکت در امور تعاونی داشته‌اند: مردم محلی، رهبران محلی یا کارکنان دولتی و افراد بیرونی؟

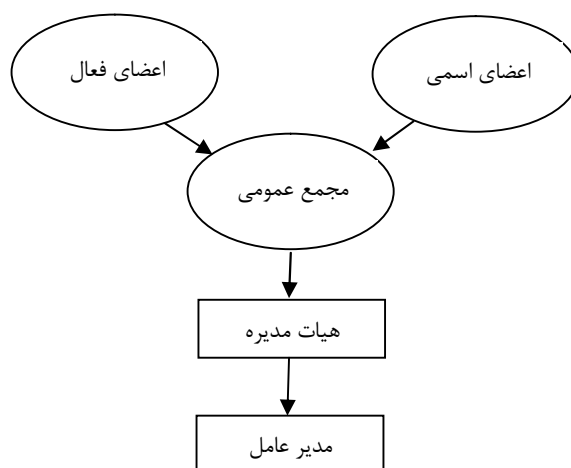
محلی امکان اجرای تعاونی را بررسی کرده و عامه مردم محلی در این مرحله عمدتاً از جریان امر مطلع شدند. سپس آن‌ها توسط برنامه‌ریزان در قدم بعدی مورد مشورت واقع شده و در نتیجه نوع و فرم مشارکت آنان تبدیل به یک نوع شراکت و حضور نسبتاً فعال‌تر در تصمیم‌گیری‌ها شد در مراحل بعدی نوع مشارکت نظیر اجراء تعاونی و ارزشیابی آن به سطوح بالاتر نظیر خود بسیجی، (بسیج امکانات ضروری) و کنترل روی منابع محلی و به‌کارگیری آن‌ها رسید. نیروی کار بدون دستمزد و کمک منابع به‌طور داوطلبانه توسط مردم می‌تواند یک نوع فعالیت و سطح بالای مشارکت قلمداد شود. البته در این تعاونی، به‌جز ارزشیابی پیشرفت و موفقیت تعاونی و همچنین تعیین میزان تحقق اهداف تعاونی ممکن است مردم محلی به‌صورت غیر مستقیم در فرآیند ارزشیابی و نظارت تعاونی مداخله داشته که عمدتاً از الگوی سنتی ارزشیابی استفاده شده است.

نتایج تفصیلی حاصل از پرسش‌نامه و عملیات میدانی در رابطه با سطح مشارکت سه گروه دخیل در امور تعاونی شامل مردم محلی (اعضا)، رهبران محلی (با مدیران تعاونی)، و کارکنان دولتی محلی در تعاونی مورد بررسی از نقطه نظر مردم محلی یا اعضای تعاونی در اینجا آورده می‌شود:

الف - سطح مشارکت مردم محلی در فعالیت‌های تعاونی

در این قسمت سطح مشارکت گروه‌های مختلف در مراحل و فعالیت‌های چهارگانه تعاونی شامل: طرح مسئله یا مشکل‌یابی، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری، فعالیت اجرایی، و کنترل و نگهداری تعاونی به‌ترتیب آورده می‌شود.

90/2 درصد پاسخ‌گویان مشارکت خود را در مرحله طرح مسئله و مشکل‌یابی ضعیف و 8/9 درصد متوسط یا بالاتر (متوسط و خوب) توصیف نمودند. 68/3 درصد مشارکت خود را در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری ضعیف و 31/7 درصد متوسط یا خوب بیان کرده‌اند. 63/4 درصد افراد مورد مطالعه مشارکت خود را در فعالیت‌های اجرایی تعاونی ضعیف و 36/6 درصد متوسط

شکل 1: ساختار تصمیم‌گیری تعاونی

فرآیند مشارکت مردم در فعالیت‌های تعاونی تولید شماره (1)

نتایج حاصله نشان می‌دهد که مشارکت کنندگان در این تعاونی عمدتاً مرد (سرپرست خانوار) با میانگین سنی نسبتاً بالا هستند که به‌صورت داوطلبانه در تعاونی عضو شده‌اند. از ابتدا هدف اصلی مشارکت به‌منظور اطمینان و استحکام توسعه روستایی پایدار در سطوح محلی از طریق مداخله مردم در فعالیت‌های مختلف تعاونی بوده است. بدین ترتیب، برای تشویق به رسیدن به یک موقعیت مطلوب‌تر در نظام کشاورزی به تشریح مساعی آن‌ها در حفظ و احیاء منابع محلی با توجه به نیازهای مردم منجر شده است. از طریق برنامه‌ریزی مشارکتی مردم روستایی در مسیری راهنمایی و سازماندهی گردیدند که طی آن مردم محلی گرد هم آمده و با کمک ادارات دولتی دست اندر کار توانستند بخشی از نیاز و مشکل خودشان را تشخیص داده و برای رفع آن به تحقق اهداف تعاونی و منافع بیشتر روی آوردند. اهداف تعاونی ارتباط خوبی با نیازهای و اولویت‌های مردم محلی داشته بنابراین مشارکت آنان از ابتدای تشکیل تا کنون استمرار نسبی داشته است.

نتایج حاصل از روش‌های کیفی نظیر مشاهده و مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که پیشرفت قابل توجهی در درجه و تیپ مشارکت مردم در مراحل مختلف فعالیت‌های تعاونی مشهود است. مردم در حد ضعیف تا متوسط در مراحل آغازین تعاونی نظیر مشکل‌یابی و برنامه‌ریزی مشارکت داشته‌اند. کارکنان دولتی و رهبران

ج - سطح مشارکت کارکنان دولتی در فعالیت‌های تعاونی

جالب است که هیچ‌یک از افراد مورد مطالعه مشارکت کارکنان دولتی در طرح مسئله و مشکل‌یابی را ضعیف ندانسته و همه پاسخ‌گویان آن‌را در سطح متوسط یا خوب دانسته‌اند. بنابراین، اقدامات اولیه در تاسیس تعاونی یا مشکل‌یابی و طرح مسئله تعاونی عمدتاً توسط این گروه بوده است. 70/7 درصد پاسخ‌گویان مشارکت کارکنان محلی را در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری ضعیف و 29/3 آن‌را در سطح متوسط یا خوب تبیین نمودند. در اینجا نیز 65/9 درصد پاسخ‌گویان سطح مشارکت کارکنان دولتی را در فعالیت‌های اجرایی تعاونی ضعیف و 34/1 درصد آن‌را در سطح متوسط یا خوب دانستند. 61 درصد سطح مشارکت کارکنان دولتی در مرحله کنترل و نگهداری تعاونی ضعیف و 39 درصد متوسط یا خوب عنوان نمودند (جدول 1).

یا خوب دانسته‌اند. 70/7 درصد سطح مشارکت خود را در مرحله کنترل و نگهداری تعاونی ضعیف و 29/3 درصد متوسط یا خوب ارزیابی نمودند.

ب - سطح مشارکت رهبران محلی در فعالیت‌های تعاونی

78 درصد پاسخ‌گویان مشارکت رهبران محلی در طرح مسئله و مشکل‌یابی را ضعیف و 22 درصد متوسط یا خوب تبیین نمودند: 9/8 درصد پاسخ‌گویان مشارکت رهبران محلی را در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری ضعیف و 90/2 درصد متوسط یا خوب توصیف نمودند: 12/2 درصد نیز مشارکت رهبران محلی را در فعالیت‌های اجرایی تعاونی ضعیف و 87/2 درصد متوسط یا خوب اظهار نمودند. 4/9 درصد پاسخ‌گویان مشارکت رهبران را در کنترل و نگهداری تعاونی ضعیف و 95/1 درصد متوسط یا خوب ارزیابی نمودند.

جدول 1: خلاصه نتایج مشارکت گروه‌های مختلف دخیل در مراحل مختلف تعاونی شماره (1)

کارکنان دولتی		رهبران محلی		مردم محلی		سطح مشارکت	مراحل تعاونی
P	F	P	F	P*	F*		
0.0	0.0	78.0	32	90.2	37	ضعیف	طرح مسئله و مشکل‌یابی
2.4	1	17.1	7	4.9	2	متوسط	
97.6	40	4.9	2	4.9	2	خوب	
100.0	41	100.0	41	100.0	41	مجموع	
70.7	29	9.8	4	68.2	28	ضعیف	برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری
7.3	3	19.5	8	22.0	9	متوسط	
22.0	9	70.7	29	9.8	4	خوب	
100.0	41	95.1	41	100.0	41	مجموع	
65.9	27	12.2	5	63.4	26	ضعیف	فعالیت‌های اجرایی
9.8	4	17.1	7	19.5	8	متوسط	
24.3	10	70.7	29	17.1	7	خوب	
100.0	41	100.0	41	100.0	41	مجموع	
61	25	4.9	2	70.7	29	ضعیف	نظارت و نگهداری
12.2	5	21.9	9	22.0	9	متوسط	
26.8	11	73.2	30	7.3	3	خوب	
100.0	41	100.0	41	100.0	41	مجموع	

*: درصد P، فراوانی F

مرحله کنترل و نگهداری تعاونی ضعیف و 29/3 درصد متوسط یا خوب ارزیابی نمودند.

ب- گروه دوم سطح مشارکت رهبران محلی در فعالیتهای تعاونی

7/4 درصد پاسخگویان مشارکت رهبران محلی در طرح مسئله و مشکل‌یابی را ضعیف و مابقی 92/6 درصد آنرا متوسط یا خوب تبیین نمودند. تنها 3/7 درصد از پاسخگویان مشارکت رهبران محلی را در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری ضعیف و 96/3 درصد متوسط یا خوب توصیف نمودند. 13/0 درصد نیز سطح مشارکت رهبران محلی را در فعالیتهای اجرایی تعاونی ضعیف و 87 درصد متوسط یا خوب اظهار نمودند. 11/1 درصد پاسخ‌گویان مشارکت رهبران را در کنترل و نگهداری تعاونی ضعیف و 88/9 درصد متوسط یا خوب ارزیابی نمودند.

ج- سطح مشارکت کارکنان دولتی در فعالیتهای تعاونی

در رابطه با سطح مشارکت گروه سوم دخیل در فعالیتهای مختلف تعاونی (کارکنان دولتی) نیز خلاصه پاسخ‌های افراد مورد مطالعه (اعضای تعاونی) اینگونه بوده است: همانند مورد قبلی (تعاونی شوشاب) هیچ‌یک از پاسخ‌گویان به پرسش‌نامه سطح مشارکت کارکنان دولتی را در این مرحله ضعیف ندانسته، همه افراد سطح مشارکت کارکنان دولتی را در حد متوسط و خوب ارزیابی نمودند. بنابراین، اقدامات اولیه در تاسیس تعاونی یا مشکل‌یابی و طرح مسئله تعاونی عمدتاً توسط این گروه بوده است. 14/8 درصد پاسخ‌گویان مشارکت کارکنان محلی را در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری ضعیف و 85/2 درصد آنرا در سطح متوسط یا خوب تبیین نمودند. در این مرحله نیز 14/7 درصد پاسخ‌گویان سطح مشارکت کارکنان دولتی را در فعالیتهای اجرایی تعاونی ضعیف و بقیه 83/3 درصد آنرا در سطح متوسط یا خوب دانستند. 20/4 درصد سطح مشارکت کارکنان در مرحله کنترل و نگهداری تعاونی ضعیف و 79/6 درصد متوسط یا خوب عنوان نمودند (جدول 2).

از نتایج حاصله چنین استنباط می‌شود که مشارکت مردمی در تعاونی از ابتدا تا کنون ارتقاء و توسعه یافته است در حالی که مشارکت کارکنان دولتی سیر نزولی داشته است. مردم با مالکیت تعاونی، خودشان تصمیم‌گیرندگان و عاملان اصلی فعالیتهای آن بوده‌اند.

تعاونی شماره 2- شرکت تعاونی تولید کشاورزی طاسران این تعاونی در روستای طاسران که در 16 کیلومتری شهرستان کبودرآهنگ واقع شده است تاسیس شد و در سال 1372 به شماره ثبت 2299 تاسیس گردید. در بدو تاسیس دارای 208 نفر عضو مشغول فعالیت گردید که تعداد اعضای اسمی و فعال آن در حال حاضر 245 نفر می‌باشد. ساختار تصمیم‌گیری و اداری تعاونی مشابه تعاونی قبلی بوده که در شکل 2 نشان داده شد.

فرآیند مشارکت

نتایج حاصله نشان می‌دهد که اعضای تعاونی تقریباً مسن (بالای میان‌سالی) هستند و اغلب آن‌ها حداقل سواد خواندن و نوشتن را دارند. نتایج حاصل از پرسش‌نامه در رابطه با سطح مشارکت گروه‌های مختلف دخیل همانند تعاونی قبلی در مراحل متوالی فعالیت تعاونی بدین شرح بوده است:

الف- سطح مشارکت مردم محلی در فعالیتهای تعاونی

در این قسمت سطح مشارکت گروه‌های مختلف در مراحل و فعالیتهای چهارگانه تعاونی شامل: طرح مسئله یا مشکل‌یابی، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری، فعالیت اجرایی، و کنترل و نگهداری تعاونی به‌ترتیب آورده می‌شود. 25/9 درصد پاسخ‌گویان مشارکت خود را در مرحله طرح مسئله و مشکل‌یابی ضعیف و 74/1 درصد متوسط یا بالاتر (متوسط و خوب) توصیف نمودند. 35/2 درصد مشارکت خود را در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری ضعیف و 64/8 درصد متوسط یا خوب بیان کرده‌اند. 40/7 درصد افراد مورد مطالعه مشارکت خود را در فعالیتهای اجرایی تعاونی ضعیف و 59/3 درصد آنرا متوسط یا خوب دانسته‌اند. 70/4 درصد سطح مشارکت خود را در

جدول 2: مشارکت گروه‌های مختلف ذی‌نفع در مراحل مختلف تعاونی طاسران

کارکنان دولتی		رهبران محلی		مردم محلی		سطح مشارکت	مراحل تعاونی
P	F	P	F	P*	F*		
0.0	0.0	7.4	4	25.9	14	ضعیف	طرح مسئله و مشکل‌یابی
33.3	18	40.7	22	55.6	30	متوسط	
66.7	36	50.0	27	18.5	10	خوب	
100.0	54	98.1	53	100.0	54	مجموع	
14.8	8	3.7	2	35.2	19	ضعیف	برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری
57.4	31	25.9	14	53.7	29	متوسط	
27.8	15	68.5	37	11.1	6	خوب	
100.0	54	98.1	53	100.0	54	مجموع	
16.7	9	13.0	7	40.7	22	ضعیف	فعالیت‌های اجرایی
51.9	28	24.1	13	44.4	24	متوسط	
31.5	17	63.0	34	14.8	8	خوب	
100.0	54	100.0	54	100.0	54	مجموع	
20.4	11	11.1	6	29.6	16	ضعیف	نظارت و نگهداری
51.9	28	22.2	12	55.6	30	متوسط	
27.8	15	66.7	36	13.0	7	خوب	
100.0	54	100.0	54	98.1	53	مجموع	

* درصد = P، فراوانی = F

مالی و فکری حاصل گردیده است. در حالی که بیشترین سطح مشارکت کارکنان دولتی در مراحل اولیه شکل-گیری تعاونی بوده است. به اختصار در رابطه با نوع و فرآیند مشارکت مردمی در تعاونی می‌توان گفت که در سال‌های اولیه قدرت تصمیم‌گیری و فرآیند تصمیم‌گیری توسط عده خاصی (رهبران و کارکنان دولتی محلی) کنترل شده است.

تعاونی شماره 3- تعاونی منابع طبیعی کاشت بادام روستای شاه‌بلاغ رزن

روستای شاه‌بلاغ از توابع شهرستان رزن واقع در استان همدان می‌باشد که در یک منطقه مرتعی و نیمه کوهستانی قرار گرفته است. این روستا 65 خانوار و مجموعاً 250 نفر جمعیت دارد. شغل بیشتر مردم روستا دامداری و کشاورزی می‌باشد که کشاورزی آن‌ها از نوع کشاورزی معیشتی می‌باشد و خانوارها به‌طور میانگین بین 20-30 راس دام (گوسفند) دارند. که تغذیه آن‌ها به‌صورت چرای در مراتع و بدون محدودیت صورت می‌گیرد. از آن‌جا که بخش عظیمی از اراضی روستا را مراتع

شواهد نشان می‌دهد که تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی و مدیریت تعاونی در سال‌های اولیه به‌صورت مشارکتی توسط کارکنان دولتی و مردم محلی به‌ویژه رهبران محلی انجام می‌شد. اما پس از مدتی مردم محلی نقش اصلی را در مدیریت و برنامه‌ریزی به‌عهده گرفته‌اند. همانند تعاونی شوشاب، پویایی در فرآیند مشارکت مردمی در این تعاونی نیز وجود دارد بدین‌صورت که در مراحل اولیه آن‌ها صرفاً مطلع شدند و بعداً در مرحله بالاتر آنان مورد مشورت واقع شدند و سپس مشارکت آن‌ها تا حدی تبدیل به مدیریت مردمی تعاونی گردید. در مشارکت مردمی در مراحل میانی تعاونی (برنامه‌ریزی و اجرای تعاونی) مشارکت فعال‌تر بوده و مردم با سازماندهی خویش در قالب یک تشکل، با مشارکت در جلسات آموزشی و اجرایی و فعالیت‌های مشارکتی به آن دست یافته‌اند. این امر تا حد زیادی منجر به افزایش توانایی آن‌ها و خود اتکایی آن‌ها شده است. در مراحل پایانی فعالیت‌های تعاونی که عمده تصمیمات توسط مردم بوده مشارکت به سطوح بالاتر رسیده است، که از طریق خود مدیریتی و بسیج امکانات خودی و مشارکت

3- دریافت تانکر آب و سایر خدمات به کشاورزان عضو طرح نظیر تامین آب مورد نیاز.

با توجه به این که مشکل اصلی کشاورزان روستا عدم وجود سرمایه لازم و کافی برای کشت و کار می-باشد. در جلسات بحث مشارکتی (PRA) بادام کاران روستای شاه‌بلاغ اذعان داشتند که این وام را به‌طور کامل دریافت نکرده‌اند و همچنین دولت حمایت لازم را در این زمینه ارائه ننموده است.

می‌توان تصور نمود که مشارکت کشاورزان روستای شاه‌بلاغ در طرح بادام کاری از جمله نمونه‌های بارز مشارکت با انگیزه بیرونی یا حتی تحمیلی می‌باشد. چرا که کشاورزان بر اساس عامل انگیزنده بیرونی (اعطای وام از سوی بانک کشاورزی) به مشارکت در این طرح متمایل و جذب شده‌اند. همچنین مشارکت افراد در این طرح با هدف کسب سود و منفعت انجام گرفته و از جمله نمونه‌های مشارکت با انگیزه صرفاً اقتصادی می-باشد. در واقع عامل اصلی مشارکت افراد در این طرح وجود عامل جذب کمک دولتی از بیرون می‌باشد و از آن جا که مشکل اصلی کشاورزان عدم وجود سرمایه برای زراعت می‌باشد موجب تمایل کشاورزان به اجرای این طرح گردید. ماهیت مشارکت کشاورزان روستای شاه‌بلاغ در اجرای طرح بادام کاری تامین منافع فردی و ارضای نیازهای مادی خود و خانواده می‌باشد و بنابر این نوعی مشارکت خودیاری محسوب می-گردد نه مشارکت دگریاری یا همیاری.

بر پایه نتایج حاصله از مشاهدات محقق و هم-چنین موضوعات مطرح شده در بحث‌های ارزیابی مشارکتی روستائیان عضو تعاونی (PRA)، عامل اصلی مشارکت و عضویت مردم محلی در تعاونی و تشکیل آن به‌طور خلاصه مالکیت منابع محلی و بهره‌مندی از تسهیلات دولتی بوده است که بهبود و افزایش مالکیت و کنترل روی منابع طبیعی محلی از طریق بهره‌گیری از کمک‌های دولتی به‌عنوان اساسی‌ترین عامل انگیزش در مشارکت از سوی اعضا عنوان شده است.

در این پژوهش به دلیل ماهیت موضوع لازم بود تا تفاوت‌های میزان مشارکت هر سه گروه دخیل در تعاونی‌های مورد بررسی در هر یک از مراحل چرخه

شامل می‌شود اداره امور اراضی شهرستان رزن تصمیم به اجرای طرح منابع طبیعی بادام کاری در این روستا گرفت. که به دلیل کمبود دسترسی به آب برای مصارف کشاورزی زمین‌های زراعی روستا به شکل دیم زیر کشت محصولات دیمی از قبیل گندم، جو، نخود می‌روند.

طبق اسناد موجود در اداره منابع طبیعی شهرستان رزن پیش‌بینی شد 1800 هکتار از مراتع و اراضی مستعد روستای شاه‌بلاغ در قالب تعاونی به طرح کاشت بادام اختصاص یافته و مقرر گردید که طرح مذکور با حمایت مالی دولت و با مشارکت مردم محلی به‌صورت کشت دیم اجرا شود. این در حالی است که تنها 14 نفر از کشاورزان این روستا در مساحتی کمتر از 100 هکتار اقدام به کاشت بادام نمودند. طرح کشت بادام دیم در سال 1384 در این روستا شروع شده که با پیشنهاد جهاد کشاورزی و بخش اداره امور زراعی صورت گرفته است. مطابق طرح توافقی قرار شده که کشاورزان برای هر هکتار 1100000 تومان وام با بهره بانکی 5% از بانک کشاورزی دریافت کنند و بازپرداخت وام بعد از 5 سال از شروع طرح یعنی آغاز بهره‌برداری و تولید بادام انجام بگیرد. اما کشاورزان برای هر هکتار 900000 تومان وام دریافت کرده که زودتر از موعد مقرر قسط‌بندی بازپرداخت وام شروع شده و مطابق آنچه افراد عضو بیان داشتند وام با بهره 12% و بازپرداخت پیش از موعد موجب نارضایتی کشاورزان محلی گردید است.

در این طرح به‌طور کلی 81 هکتار از زمین‌های کشاورزی روستا زیر کشت نهال بادام رفته است و 14 نفر وام گرفته‌اند. طبق اظهارات کشاورزان در ابتدا افراد زیادی مایل بوده‌اند که در این طرح مشارکت کنند که وقتی از شرایط نامناسب آگاه شدند از مشارکت در طرح منصرف شدند. لذا تشکیلات سازمانی شرکت تعاونی منابع طبیعی به‌خوبی شکل نگرفته و تا زمان انجام این تحقیق عقیم مانده است. در طرح مورد مطالعه، آماده نمودن زمین و کاشت نهال‌ها با نظرات کارشناسان جهاد کشاورزی صورت گرفته است. شواهد نشان می‌دهد که مهم‌ترین دلایل مشارکت کشاورزان در طرح کشت بادام شامل: 1- دریافت وام از دولت با شرایط مناسب،

2- بازپرداخت وام بعد از 5 سال،

می‌دهد. براساس این جدول‌ها در هر یک از مراحل چهار گانه سطح مشارکت بین سه گروه مورد نظر (مردم محلی، رهبران محلی و کارکنان دولتی) تفاوت معنی‌داری را در سطح 1 درصد نشان می‌دهد. همان‌طوری که مشاهده می‌شود بین مشارکت سه گروه در مراحل چهارگانه فعالیت‌های مربوطه تفاوت معنی‌داری در هر دو تعاونی تولید کشاورزی وجود دارد.

فعالیت‌های تعاونی (طرح مسئله و مشکل‌یابی، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری، اجرا و نظارت و نگهداری) مورد مطالعه قرار گیرد که جهت دستیابی به این هدف بنا به ماهیت داده‌های گردآوری شده از آزمون ناپارامتری کروسکال‌والیس استفاده گردید. جدول‌های 3 و 4 به ترتیب نتیجه آزمون کروسکال‌والیس برای تفاوت‌های میزان مشارکت هر سه گروه را در دو تعاونی نشان

جدول 3: مقایسه معنی‌داری میزان مشارکت سه گروه از جامعه آماری در هر یک از مراحل تعاونی شوشاب

معنی‌داری	آماره کای اسکویر	میانگین رتبه‌ای			
		کارکنان دولتی	رهبران محلی	مردم محلی	
0.000**	94.408	100.84	44.99	40.17	مسئله و مشکل‌یابی
0.000**	39.481	48.22	88.22	49.56	برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری
0.000**	39.390	51.84	87.90	46.26	اجرا
0.000**	48.372	52.90	90.59	42.51	نظارت و ارزشیابی

جدول 4: مقایسه معنی‌داری میزان مشارکت سه گروه از جامعه آماری در هر یک از مراحل تعاونی طاسران

معنی‌داری	آماره کای اسکویر	میانگین رتبه‌ای			
		کارکنان دولتی	رهبران محلی	مردم محلی	
0.000**	33.069	101.17	88.00	55.33	مسئله و مشکل‌یابی
0.000**	43.809	77.44	111.08	55.98	برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری
0.000**	28.186	81.74	103.68	59.08	اجرا
0.000**	26.621	75.79	105.44	63.27	نظارت و ارزشیابی

پیشنهادها

با توجه نتایج حاصل، پیشنهادات زیر به اختصار جهت تحقیق ارائه می‌گردد:

۱) تمرکز روی مشارکت کیفی به جای مشارکت کمی، بدین معنی که هدف اصلی مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها و اجرا به صورت فعال بایستی مد نظر باشد نه اینکه صرفاً کمی و تعداد افراد بیشتر.

۲) آموزش بزرگسالان و کلاس‌ها و برنامه آموزشی برای افراد مشارکت‌کننده یک اولویت مسلم است این آموزش‌ها علاوه بر این که بایستی در برگزیده دانش و مهارت لازم باشد باید امور مدیریتی و فنی نیز توجه قرار گیرد.

۳) تغییر در قوانین، مقررات و سیاست‌های مدیریت تعاونی‌ها و به ویژه بهره‌برداری منابع طبیعی ضروری به نظر می‌رسد این قوانین هنوز به حدی روشن نیستند که بتوانند مشکل این گونه تعاونی‌ها را به خوبی حل و فصل نمایند.

۴) برقراری رابطه سازمان یافته و مستمر بین افراد محلی و کارکنان دولتی نیز ضروری به نظر می‌رسد. هنوز جامعه روستایی، نیاز به حمایت‌های مالی و تکنیک دولت نیاز دارد. علاوه بر این، این ارتباط بایستی بر اساس اعتماد متقابل بین طرفین باشد تا پایدار بماند.

۵) برابری و عدالت در توزیع عادلانه خدمات و نهاد و حمایت‌های دولتی و استمرار و عملی نمودن وعده-

اقدام نقاط قوت و ضعف برنامه‌ها تا حدودی مشخص می‌شود و نتایج قابل استفاده در برنامه ریزی-های بعدی هستند

ن اگر سیاست‌گزاران و برنامه‌ریزان توسعه روستایی می‌خواهند سطح بالایی از مشارکت مردمی در فرآیند توسعه محقق شود، آن‌ها باید زمینه و تمهیدات لازم را برای تسهیل حضور و مداخله گروه-های مختلف مردم، خصوصاً گروه‌های حاشیه‌ای و فقیر، در فرآیند برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌ها فراهم سازند.

ها نقش موثری در بقاء و استمرار مشارکت فعال مردم دارد.

ن سازماندهی منظم مردم در قالب یک تشکل اقتصادی یا اجتماعی نقش موثری در استمرار فعالیت آن‌ها بصورت جمعی و فعال دارد پیشنهاد می‌شود از فعالیت‌هایی که منجر به تضعیف مشارکت محلی می‌شود در تصمیم‌ها و برنامه-ریزی خودداری می‌شود.

ن توجه بیشتر به فعالیت‌های ارزشیابی نتایج مشارکت مردمی و اجرای پروژه ضروری به نظر می‌رسد، با این

منابع

- اوکلی، پیتر و دیوید مارسدن (1989). رهیافت‌های مشارکت در توسعه روستایی. ترجمه منصور محمود نژاد (1370). تهران، انتشارات مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی وزارت جهاد سازندگی.
- ایروانی، هوشنگ و محمد جواد قلی‌نیا (1376). ضرورت مشارکت ملی در توسعه روستایی و کشاورزی. ماهنامه جهاد. شماره 199-198.
- پوربهبی، ع. (1366). مشارکت مردمی و شیوه تحقق آن در کشور، وزارت برنامه و بودجه، سازمان برنامه و بودجه استان بوشهر
- تقوی، م. (1373). بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر مشارکت روستاییان در طرح‌های منابع طبیعی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان بویر احمد
- تولن، آرون (1985). مشارکت مردم. ترجمه ناصر اوکتایی (1369-1368). ویژه نامه روستا و توسعه. تهران، انتشارات مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی.
- حاتمی، مهتاب (1382)، عوامل موثر بر میزان مشارکت بهره برداران در حفظ و نگهداری از پارکهای شهری در شهرستان کرج، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران
- حسین‌پور، ابوطالب (1372). بررسی ضرورت مشارکت و تعیین نیازهای آموزشی روستاییان دامدار و جنگل نشین برای حفاظت خاک و آب‌خیزداری در حوضه آبخیز رودخانه هزار شهرستان آمل استان مازندران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- خاتون آبادی، ا. (1373). رادیو و ارتباطات توسعه ای، انتشارات سروش، تهران چاپ اول
- سعدی، حشمت‌الله (1376). بررسی نقش سازه‌های ترویجی در جلب مشارکت کشاورزان در کنترل انبوهی سن گندم، IPM، استان‌های همدان و کرمانشاه، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.
- شاعری، علی محمد (1379). عوامل موثر در جلب مشارکت دامداران در ساماندهی دام از جنگل‌های شمال ایران. ارائه شده در همایش منابع طبیعی، مشارکت و توسعه. تهران، انتشارات دفتر ترویج و مشارکت مردمی سازمان جنگلها و مراتع کشور.
- عفتی، محمد (1371). بررسی عوامل موثر در مشارکت روستاییان در طرح‌های توسعه روستایی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
- علوی تبار، ع. (1378). بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، تهران؛ انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور، چاپ اول.
- قاسمی، محمدعلی (1380). بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر مشارکت روستاییان در طرح‌های عمرانی بخش مرکزی شهرستان کاشان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- کلانتری، حمید (1372). بررسی عوامل موثر بر مشارکت روستاییان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- محسنی تبریزی، علیرضا (1371). طرح زمینه‌های مشارکتی روستاییان و ارتباط آن با ترویج کشاورزی. تهران، معاونت ترویج و مشارکت مردمی جهاد سازندگی.
- مقدم، حامد (1365). توسعه روستایی مشارکت و نقش شوراهای روستایی در تصمیم‌گیری. ارائه شده در کنفرانس مشارکت. شیراز.
- Aazami, M. (2004). The Process and Outcomes of People's Participation in Rural Development Projects in Iran, PhD thesis, The university of Reading, UK.
- Agarwal, B. (2001). Participatory Exclusions, Community Forestry, and Gender: An Analysis for South Asia and a Conceptual Framework. World development 24 (10), P:1623-1648.
- Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. (1977). Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation, and Evaluation. University of Cornell: UK.

- Cornwall, A. (2008). Unpacking participation: Models, Meanings and Practices, *Community Development Journal*.
- FAO (1996). People's Participation Programme. D.C FAO Organization.
- Institute of Development Studies (IDS) (2001a). Poverty Reduction Strategies: A Part for the Poor. Policy Briefing, Issue 13, April 2001, IDS, The University of Sussex, UK.
- Jones, S. and Lawson, A. (2000). Moving from Projects to Programmatic Aid. OED Working Paper Series No: 5. World Bank:
<http://www.worldbank.org/html/oed>.
- Gaventa, J. and Cornwall, A.(2006). Challenging the Boundaries of the Possible: Participation, Knowledge and Power, *IDS Bulletin*, 37(6) 122-127.
- Manor, J. (1999). The Political Economy of Democratic Decentralization, *Directions in development Series*. Washington DC World Bank.
- Oakley, Peter and Marsden D. (1984). *Approaches to Participation in Development*. Geneva; International Labour Organisation (ILO).
- Oakley, P. *et al* (1991). *Projects with People: The Practice of Participation in Rural Development*. Geneva: International Labour Organisation (ILO), (P: 239-268).
- Pretty, J.N.(1995). Participation Learning for Sustainable Agriculture, *World Development*, Vol 23 No 8: 1247-1263.
- UNDP (CSOPP)(2000). *Empowering People; A Guidebook to Participation*. D.C: UNDP:
<http://www.undp.org/csopp/CSO/NewFiles/docemppeople.html>.
- White, S. C. (1996). Depoliticising Development: the Uses and Abuses of Participation. *Development in Practice* (6), P: 6-14.
- World Bank (2006). *The World Bank Participation Sourcebook*, Washington D.C: The World Bank (downloaded, June 2006) www.worldbank.org

Review of the Level and Typology of People's Participation in Rural Cooperatives: A Case Study of Hamedan Province

Aazami¹, M., Saadi¹, H., Naderi Mahdei¹, K. and Karimi², S.

Abstract

This article analyses the level and typology of different groups of people's participation (PP) in rural cooperatives. As agricultural cooperatives are the main activity in the rural cooperatives, participation was studied in such projects. The type and nature of PP was considered, while choosing the projects for the study. Hamedan province was selected as a suitable case for the study since several cooperatives had been conducted in that area. The selected cooperatives were including: two production cooperative and one natural resources cooperative. The level of PP was explored by how much people were involved in the selected case studies. To increase the validity and reliability of finding of the study, both qualitative and quantitative methods were used to collect the data. The necessary data and information was gathered using several methods of data collection including: survey, direct observation, participatory observation, documentary, group discussion, interview with key participants and PRA techniques. In summary, participation had given some opportunity to people to participate in the development of a part of their own cooperatives. Although their participation had not been actively in early stages of project activities, such as problem identification and planning and decisions made by special groups of people, but a reasonable progress regarding PP has been achieved during the implementation stage, of the proged cycle.

Keywords: Rural development, People's participation, Cooperatives, Rural cooperatives

1 and 2. Asistant Professors and Instructor respectively, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Bu-Ali Sina University, Hamedan.